

ressò mont-roigenc

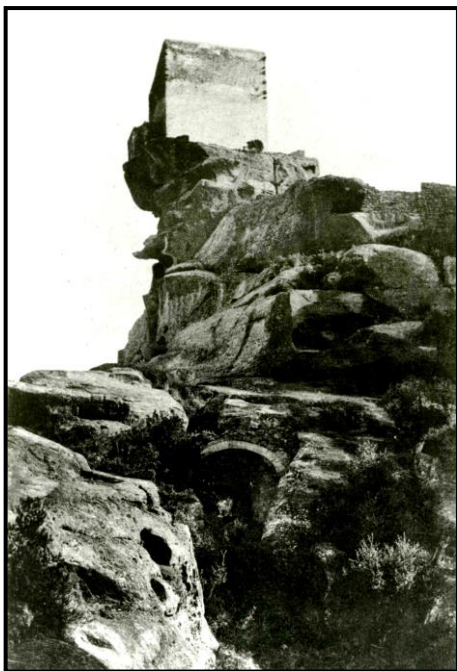
LES ERMITES DE LA MARE DE DÉU DE LA ROCA I SANT RAMON AL TOMBANT DEL SEGLE XIX AL XX

Martí Rom
www.martirom.cat

28-10-2019

En la constant recerca de textos antics sobre Mont-roig, n'he trobat varis prou significatius sobre l'ermita de la Mare de Déu de la Roca i la de Sant Ramon de Penyafort.

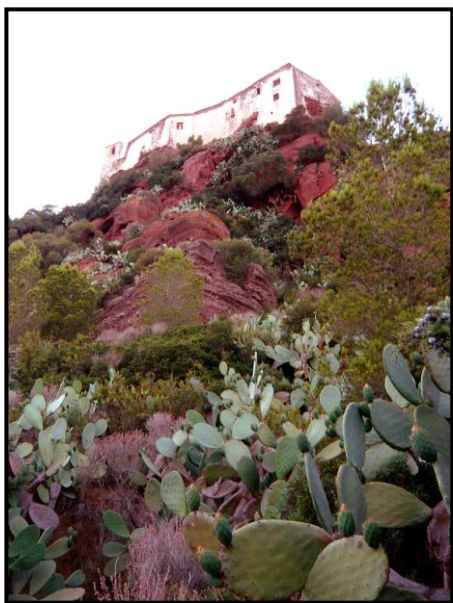
A "La provincia" de Tarragona, del 13 de desembre de 1890 s'hi diu que el marquès de Marianao pagarà les obres de "imprescindible reparación en la Ermita de la Roca...". Esmenta que ha lliurat 3.000 pessetes. "Imposible es describir la satisfacción de aquel vecindario, así como las continuas alabanzas que dirigente al generoso donante...".

El 1899, l'11 de juliol, la "Crónica reusense: Órgano del Partido Liberal Conservador, de avisos y noticias", comentava amb detall "Una excursión" que va fer a l'Ermita la "humorística Colla dels 13... con el buen humor que es característico en dicha sociedad...". Ens descriu: "Durante la noche fueron disparados desde la Ermita citada gran número de cohetes, carretillas y Tronadas, encendiéndose grandes luces de bengala... A las tres de la madrugada... entonaron un grandioso himno a las populares y magras costillas de sabroso cordero... Esta arrebatadora escena tuvo efecto en un lugar en que la naturaleza se muestra en toda su deslumbrante poesía, rodeada de puntiagudas rocas... en El Areny...". Continua: "Eran las doce del día cuando... llegó el gran momento: la realización del banquete número 13...". Després descriu el que varen menjar: "entre otros platos muy exquisitos ¡fueron 3 de conejo condimentado de 3 maneras diferentes... El último plato la zanfaina invención hecha por el cordón bleu como plato sustituto del rostit, mereció los altos honores de Champagne...".

Molt diferent fou la peregrinació que comenta el "Diario de Tarragona" del 8 de juny de 1900. Explica que el diumenge 10 de juny s'anava a celebrar una peregrinació a l'ermita de la Mare de Déu de la Roca de Mont-roig i d'altres pobles de l'entorn. Del nostre poble sortiria de l'església (vella) a dos quarts de vuit del matí. Aquests es trobarien amb els que venien de Vilanova d'Escornalbou, Riudecanyes i Duesaigües a dos quarts de nou "en el primer ciprés situado al pie de la montaña". Els dels altres pobles que s'hi vulguin incorporar aniran a l'església de Mont-roig.

Ja a l'Ermita es va fer "oficio solemne a toda orquesta y misas rezadas de la montaña... predicando simultáneamente varios oradores sagrados. A las cuatro de la tarde se cantará el santo rosario, los gozos y el himno de la romería que al efecto ha escrito el laureado poeta Rvdo. D. Salvador Roca...". Acaba dient: "Forman parte de la Junta organizadora individuos pertenecientes a distintos partidos políticos".

En el llibret "Notes històriques de l'ermita de la Mare de Déu de la Roca" de Joan Ivern Figuerola (1987), a la pàg. 21, s'hi esmenta que aquest acte es celebrava per "acomiar el segle XIX i donar entrada al nostre segle XX". Reprodueix un fragment del programa: "totes les maltempsades que portà el segle XIX, gitat fortament per tots els vents de impietat, on sa joventut ya's volgué emancipar de la tutela de l'Església i de desastre en desastre ha arribat fins a la indiferència en religió; ajudemlo a ben morir... Acudim doncs, tots en devota Romeria al Santuari de la Verge de la Roca...". Hi afegeix Joan Ivern: "una crònica de l'època diu que s'hi congregà gent de tota la comarca i fins i tot dels més llunyans pobles del Camp...". Esmenta que eren unes sis mil persones.

"Mai no s'havia vist tanta gernació a l'ermita. Es varen celebrar tres misses simultàniament; una a l'església, l'altra a la plaça i una tercera a dalt de l'ermita de Sant Ramon. En aquest acte es cantà per primera vegada l'Himne de la Peregrinació...".

Aquest himne es reproduïx a la pàgina següent, a la pàg. 23. El canta la meua àvia materna Dolors Ferratjes Tost en el meu documental "D'un roig encès: Miró i Montroig" (1979)¹. Comença: "Oh Vos, qu'a á la montanya / sortiu com un estel: / Salváu la pobre Espanya, / salváu, Reyna del cel.". Com podem veure seguia aquell esperit citat abans d'una Espanya en decadència (el 1898 s'havia perdut la darrera colònia, Cuba) i perill (l'anticlericalisme empenya amb força).

Conservo una còpia, en paper, d'aquest himne que tenia la meua àvia on s'esmenta que també es va cantar en una "romeria" del 23 d'agost de 1907.

A "La Veu de Catalunya: diari català d'avisos, notícies i anuncis", del divendres 16 d'agost de 1901, fa una crònica de l'excursió que la societat coral "El Porvenir" de Cambrils havia fet a l'Ermita. No ho esmenta exactament, però deuria ser el diumenge anterior, l'11 d'agost. Relata que fins a Mont-roig hi anaren amb carros i, des d'allí, hi pujaren a peu. "El santuari es un lloch plascívol de descans y aixís hi passaren tot el dia... A las quatre de la tarda, comensá a acudir molta gent de Montroig y va cantarse una Salve a la Verge. Després se cantáren els goigs. A las set del vespre devallavan cap a Montroig, essent rebuts per tot el poble que'ls acompanyà cap a la plassa, ahont hi cantaren entre grandiosos aplausos la valenta cansó dels Xiquets de Valls...".

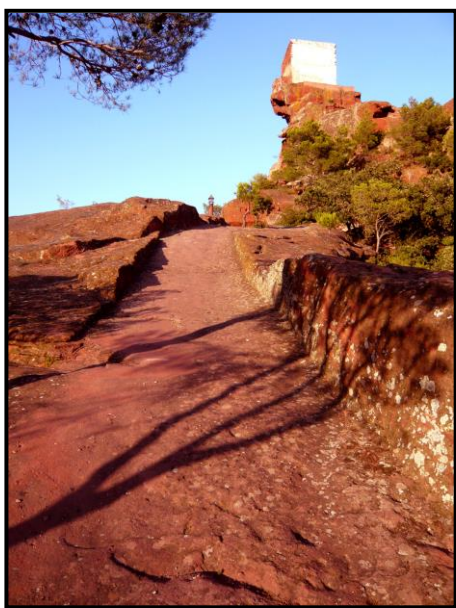
¹ També canta els Goigs de la Mare de Déu de la Roca ("Socorreu a qui us invoca...").

Després continua: “Anaren a saludar al senyor Alcalde don Joaquim Martí en sa casa, cantanhi l’hermosa cansó den Ventura Arre Moreu². El senyor Martí obsequià als coristas ab dolsos, cigarros y licors”. Acaba: “A les nou del vespre pujavan altra volta als carros y retornavan a Cambrils...”. Aquest alcalde, Joaquim Martí Prous, era el meu besavi, de cal “Panadero”, casat amb Miquela Aragonès Font³.

A “La Veu de Catalunya: diari català d’avisos, noticias i anuncis”, del 19 de setembre de 1901, comenta que al cim de la muntanya hi havia les ruïnes de la capella de Sant Ramon. “Moltas vegadas s’havia tractat de restaurarla...”. Ara finalment es farà gràcies als donatius “fets per algunas familias virtuosas, la majoria forasteras...”. Diu que es va fer la inauguració pel dia del sant, el 31 d’agost. Feia més d’un segle que no s’hi havia fet missa. Acaba dient que l’entorn de l’ermita ha millorat molt i que el 29 de setembre, per Sant Miquel, “se farà la festa major, y a jutjar pels preparatius, no crech que’s diferenciï dels demés anys”.

Sobre l’ermita de Sant Ramon he trobat una referència a la “Revista Centre de Lectura” núm. 212, del desembre de 1930. En un article de Francesc Blasi i Vallespinosa dedicat a la “Ermita de la Roca. Montroig”, a la pàg. 321 s’hi diu que el “1826 s’encarnà Sant Ramon, trobat a la platja i tret enfora per la mar, segon diu la tradició...”.

A “La Publicidad: eco de la industria y el comercio, diario de anuncios, avisos y noticias”, del 2 de novembre de 1909, s’hi deia que un cicló, uns forts vents havien afectat l’entorn de Tarragona. I afegia: “en el Santuario de Montroig ha causado daños sin desgracias”.

En el llibre d’actes del “Centro Legitimista” (del 1908 al 1936), que em va permetre consultar el parent Vicenç Toda (de cal “Madró”), el qual és font de la detallada crònica “Centre Legitimista (el Casino de Dalt)” que vaig publicar a “**Ressò mont-roigenc**”⁴, tenim informació dels aplecs que aquesta societat política, de caire carlí, feia a l’Ermita.

A l’acta del 8 de juny de 1908 s’hi fa esment que l’aplec anual es feia el dilluns de la segona Pasqua, la “Pasqua granada”. Explica que a les set del matí va sortir “la Sociedad en manifestación según costumbre a cuyo frente marchaba la Banda y precedida del estandarte... dirigiéndose al Santuario de su excelsa Patrona...”. A dos quarts de deu va oficiar la missa el rector del poble, Joan Rosselló, (ho fou del 1907 al 1928) i el sermó (“de

una manera brillante”) el predicà Mn. Josep Porta.

² Es refereix a Josep Maria Ventura Casas (1817-1875), més conegut com “Pep Ventura”, el famós músic que consolidà la sardana i definí la formació de la cobla. La sardana “Arri Moreu” s’estrenà el 1864.

³ També fou “fiscal municipal” del 1897 al 1899 (segons el “Correo de Tortosa” del 16-8-1997).

⁴ Del núm. 100 (IV trimestre de 2006) al núm. 105 (I trimestre de 2008). També al meu llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” (Arola Editor, 2019), pàg. 237.

Passats uns anys, aquest aplec es tornaria cada cop més polític. Això deuria ser perquè el panorama social i polític del poble tot d'una va canviar amb la creació del "Centre Obrer" (1911)⁵. Aquesta entitat de caire social aviat va començar a fer les celebracions del "Primer de Maig" (casualment tan sols unes setmanes abans que aquell aplec). Anaven en manifestació pels carrers del poble lluint les seves banderes i acabant amb un míting al propi Centre.

Així tenim que a l'acta del Centre Legitimista, del 26 de maig de 1912, es descriu un aplec radicalment diferent a aquell anterior. *"A las tres de la tarde... salió en compacto grupo esta Sociedad en dirección a la carretera de Reus para recibir a los oradores y personalidades del partido... que se había de celebrar mañana... siendo recibidos con una salva de aplausos por la inmensa muchedumbre y con los acordes de la "Entrada de Don Carlos" ejecutada por la Banda del Centro..."*. A continuació explica que el retorn al local del Centre: *"Abrían la imponente manifestación las secciones del Requeté, después la Banda tocando un airoso pasodoble..."*. Aquella nit, després dels mítings corresponents hi va haver un banquet per a unes cinquanta persones. S'hi diu que a la presidència, a més de personalitats, hi havia *"el clero Parroquial"*.

Al dia següent (acta del 27 de maig): *"tuvo lugar la tradicional fiesta ... en honor a su patrona la Virgen de la Roca, dicha fiesta convertida en Aplech Jaimista por motivo de la inauguración oficial del Requeté, bendición de la nueva bandera del Centro y del Banderín del Requeté... A las ocho de la mañana hubo comunión general con plática en la Iglesia Parroquial... a las nueve salió la manifestación hacia el santuario..."*. També va dir missa el rector del poble Mn. Joan Rosselló, ajudat per Mn. Ramon Artiga i Mn. Antoni Nogués; el sermó el va predicar Mn. Pere Boguñà.

Veiem que parlen d'Aplec Jaimista. Com sabem, els carlins procedien de l'escissió de la branca monàrquica per la descendència del rei Fernando VII. La corona passà a la seva filla (de tres anys) Isabel II (1833), prèvia regència de Maria Cristina de Nàpols, enlloc del germà del rei Don Carlos. A aquell pretès rei Carlos V el succeïren Carlos VI i Carlos VII. I a aquest, el 1909, el seu fill Don Jaime (Jaime III), que seria el pretendent fins la seva mort el 1931. D'aquí que en aquells inicis del segle XX s'anomenessin "jaimistas" els carlins.

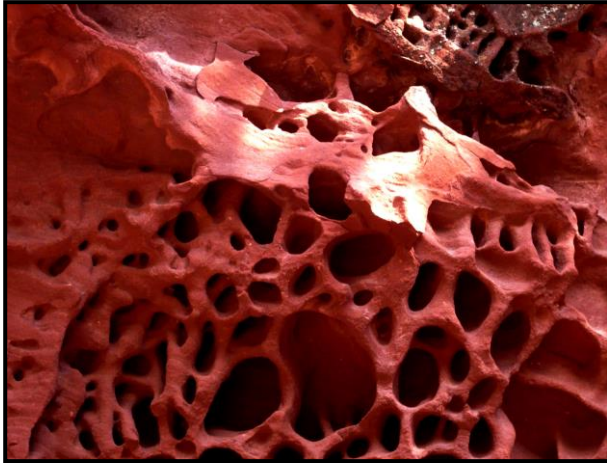

Estem a l'aplec de 1912, feia tan sols tres anys que havia començat el "regnat" de Don Jaime i al carlisme li calia reafirmar-se.

El llibre d'actes continua: *"Terminado el oficio se pasó a la plaza del santuario para la bendición y al son de la Marcha Real... en medio de un inmenso gentío se bendijo la Bandera y el banderín... A las tres de la tarde se dio principio al mitin pasando... a un lugar del*

⁵ "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)" de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Cossetània Edicions, 2003).

Santuario titulado Cementiri de les Monges donde se levantaba una soberbia tribuna adornada con banderas de colores españoles, en el centro se destacaba una preciosa fotografía de D. Jaime... con los acordes de la Entrada de D. Carlos se dio comienzo... acabando el mitin con el más completo orden; un toque de atención era la señal de la partida, entonces entramos en la Iglesia del Santuario postrándonos a los pies de la Virgen de la Roca entonándole una Salve Regina en señal de gracias, saliendo después en compactos grupos hacia el pueblo...”.

A la revista “Catalunya Nova”, del 25 d’agost de 1912, hi havia un llarg text poètic de Bernabé Martí y Bofarull de títol “La Verge de la Roca”. Començava: “*Lluny del baf de la ciutat, ab l'ànima pampalluguejant en les altes regions sossegades, veïnes del cel, companyes dels núvols y les boires, l'hom se trova minúscul quan més se veu sol y rei dels boscos...*”. A continuació lloa aquell paratge: “*Ves, tú, caminant aixut de dolcesa y de pau, al ermitatge de la Verge de la Roca,*

encastellat rogenic, ab tocs d'una tant especial arquitectura... De tots modos, véshi, y'n sentirás joia y amor. Figurat una ermita al bell cim de la montanya roja, petita, modesta, pero plena d'una solitut que't convida al repòs de l'esperit y de la materia...”.

Després comenta aquella llegenda famosa: “*De cara'l mar, en aqueixa montanya, te mostraran bossins d'una llegenda que assí corre de boca en boca. La del salt del rei moro, qui, volent robar a la Verge, s'estimbà, quedant empro signades per les ferradures del cavall les furientes lliscades, llegenda aquesta, destrament descrita pel nostre malaguanyat poeta D. Pere Anton Torres en son hermós drama La Verge de la Roca...*”

Cap al final del text ens assabentem que l’autor hi havia anat a passar uns dies i reclama que sigui considerada “*Balcó del Camp de Tarragona*”.

Vull remarcar que l’autor, Bernabé Martí y Bofarull, fa esment de “*les furientes lliscades...*” del cavall del rei moro. Aquests senyals, petjades del cavall, encara eren ben visibles fins fa uns anys davant de la porta del recinte de l’Ermita. Jo recordo com de xiquet m’ensenyaven una marca més clara al bell mig de la roca que em deien que era la que havia deixat l’espasa que li va caure al rei moro. Quan van arranjar aquest entorn, tots aquests senyals del miracle, van quedar sota els nous esglaons de pedra. La modernitat va negligir una bonica llegenda, la memòria oral va quedar enterrada (mossèn Joan Aragonès ja ho havia denunciat a Resson).

Tal com diu aquell autor, aquesta llegenda està reproduïda a l’obra de teatre “*La Verge de la Roca*” de Pere Antoni Torres Jordi, estrenada el 2 de desembre de 1873 al Teatre Romea de Barcelona.

Torres Jordi escriu a l'inici d'aquell drama en tres actes: *“l'acció té lloch a Mont-roig. província de Tarragona, l'any 1833”*. És l'inici de la Primera Guerra Carlina. El va dedicar a la seva mare, diu que ell *“contaba quatre anys quant la perdérem...”*.

La llegenda està narrada a l'Escena III del Acte II, és en Miquel qui explica: *“Al replà d'aquella porta, / (senyalant la d'entrada a l'Hermita per la plasseta) tota la gent mira absorta / quatre senyals que allí hi ha. / Demunt la roca estampadas / que en vá l'home esborraria, / s'hi veuen avui en dia / d'un cavall les relliscadas. / Un rei moro que en eix lloch / va pujar ab negre intent / hermita, casa i convent / va passar a sang i á foch...”*.

Després, negre nit, el rei moro amb *“son cavall fet una fera”* enfilà camí avall... *“de cop rellisca... i s'empenyen / lo cavall i 'l cavaller. / ... i tant i tant vá baixar / que no se sap hont cauria, / perquè la terra s'obria / quant ell anava arribar. / ... L'endemà trist espectacle / tot lo poble aquí dalt veia, / i tothom, resan, se deia / ¡Quin miracle, quin miracle! / A tots alcansa la llei / que imposa el cel de vegades. / Ja veurà les relliscades del cavall que duia ell rei /...”*.

Històries dels temps dels nostres avis o besavis.